

KOMPENSATORISKA HJÄLPMEDEL

Kompensatoriska hjälpmedel används bland annat vid läs- och skrivsvårigheter och ADHD. Olika typer finns som stöd för bl.a. läsa, skriva, räkna, språk, studier, koncentration och applikationer.

Funktioner och program under avsnitt A och B har studerande vid VIVA Komvux tillgång till på datorer i StudieCentrum, dyslexisal och i datasalar. Avsnitt C hänvisar till resurser på webben.

A. HJÄLPMEDEL I WINDOWS

Hjälpmedelscenter är en central plats där du konfigurerar de hjälpmedelsinställningar och program som är tillgängliga i Windows. Öppna Hjälpmedelscenter genom att klicka på **Start-knappen**, klicka på **Kontrollpanelen, Hjälpmedel** och på **Hjälpmedelscenter**. Här finner du detaljerad information till funktionerna nedan.

Använda datorn utan bildskärm: I Windows ingår en grundläggande skärmläsare med namnet Skärmläsaren. Skärmläsaren läser upp text som visas på skärmen högt. Med hjälp av inställningarna i Windows kan du även få ljudbeskrivningar för filmer och styra hur dialogrutor visas.

Göra information på skärmen lättare att se: Det finns flera inställningar som gör det lättare att se informationen på skärmen. Till exempel kan skärmen förstöras, färgerna kan ändras så att det blir lättare att se och läsa på skärmen och onödiga animeringar och bakgrundsbilder kan tas bort.

Använda datorn utan mus eller tangentbord: Windows innehåller ett skärmtangentbord, som du kan använda när du skriver. Du kan också använda taligenkänning för att styra datorn med röstkommandon och diktera text i program.

Göra musen mer lättanvänd: Du kan ändra muspekarens storlek och färg, samt styra musen med tangentbordet.

Göra tangentbordet mer lättanvänt: Du kan ändra hur Windows svarar på indata från musen och tangentbordet, så att det blir enklare att trycka ned tangentkombinationer och att skriva. Du kan även låta oavsiktliga tangentnedtryckningar ignoreras.

Använda text och visuella alternativ för ljud: I Windows kan du ersätta två typer av ljudinformation med visuella motsvarigheter. Du kan ersätta systemljud med visuella varningar och du kan visa förklaringstexter för dialoger i multimedieprogram.

Göra det lättare att fokusera på att läsa och skriva: Det finns ett flertal inställningar som kan göra det lättare att fokusera på att läsa och skriva. Du kan låta Skärmläsaren läsa upp information på skärmen, justera hur tangentbordet hanterar vissa tangentnedtryckningar och kontrollera om vissa visuella element visas.

Utöver Hjälpmedelscenter finns det tre program i Windows som kan göra det lättare för dig att använda datorn:

Skärmförstoraren: Skärmförstoraren är ett program som förstörar delar av bildskärmen och gör det lättare att läsa texten på skärmen.

Skärmläsaren: Skärmläsaren är ett program som läser upp texten på skärmen högt.

Skärmtangentbordet: Skärmtangentbordet är ett program som gör att du kan använda musen eller någon annan enhet, när du skriver på ett tangentbord på skärmen.

B. HJÄLPPROGRAM PÅ VÅRA STUDERANDEDATORER

Claro: I programsviten ingår Claro Read, Claro Ideas, Claro Capture, Claro View samt Screen Ruler. Dessa program finns i mappen **Alternativa verktyg**.

Claro Read: ClaroRead erbjuder ett integrerat verktyg för användning i Microsoft Office, men kan även användas i Open Office och Star Office. Eftersom ClaroRead är nära integrerat med Microsoft Word och Internet Explorer, kan praktiskt taget all text bli uppläst av denna kraftfulla programvara. Studerande kan också ha nytta av de medföljande visuella hjälpmedlen så som färger och markörmedföljning för att få fokus på svårläst text när den blir uppläst av datorn. Orden kan också bli upplästa allt eftersom de skrivs in.

Claro Ideas: Verktyg för att skapa digitala tankekartor och exporterar dem till bl.a. Word och Powerpoint

Claro Capture: Verktyg för att samla ihop text från alla sorters dokument och webbsidor, och få med källhänvisning automatisk, i en projektfil. Denna kan i sin tur skickas till Word eller PowerPoint. ClaroCapture kan också samla ihop färgöverstruken text i Worddokument.

Claro View: Verktyg som gör det lättare läsa på en PC-skärm. Programmet lägger ett "färgfilter" över skärmbilden och man kan själv välja färgton och intensitet.

Screen Ruler: Verktyg som hjälper läsaren att se och koncentrera sig på texten på datorskärmen. Programmet lägger en "remsa" eller linje tvärs över skärmen. Man styr "remsan" eller linjen med musen. Texten i "remsan" kan förstöras 2 ggr på höjden och inverteras. "Remsan" går att göra bredare eller smalare. Man kan också tona ner omgivande text om man vill. Toningen går att få från ljusgrå till nästan svart. Screen Ruler fungerar med alla program, eftersom den fungerar som ett "överlägg" på skärmen.

Stava Rex: Stava Rex från Oribi är ett rättstavningsprogram för Microsoft Word, speciellt utvecklat med tanke på personer med dyslexi. Programmet rättar text i hela Officepaketet (Word, Excel, Outlook och Powerpoint) och även i Star Office/Open Office.

Spell Right: Spell Right från Oribi är ett program som rättar stavfel och grammatik i engelsk text. Det är avsett först och främst för personer med dyslexi eller läs- och skrivsvårigheter och det kan därför upptäcka grava stavfel som dyslektiker kan göra, lättförväxlade ord o.s.v. Programmet har också en lexikonfunktion inbyggt, så att man kan skriva in ett svenskt ord och får fram det engelska ordet.

Saida: Ordprediktionsprogram från Oribi, som finns både i svensk och engelsk version. Den ljudbildslika prediktionen gör att man kan stava fel i början av ord, men ändå få förslag på ordet man menade. Bokstäverna syk kan t ex ge förslagen cykel eller psykologi. Programmet kan användas i program som jobbar med texttrutor, vilket betyder att man t ex kan ta hjälp av Saida när man söker på Internet.

AMIS (Adaptive Multimedia Information System): Programvara för att läsa DAISY-böcker med eget röststöd (Daisy = Digital Accessible Information System)

Gramster: Grammar package which helps you to improve your English through 40 grammatical points. The pedagogical approach is modern and the subjects are related to the grammatical points which deal with daily life and contemporary environment. At the end of each level, there are 10 tests for reviewing and evaluating progress achieved.

Nya Trädet (Läs- och skrivutveckling AB): Programmet täcker många olika behov, alltifrån den som har stora läs- och skrivsvårigheter till den som bara behöver bättra på sin stavning eller öka sin läshastighet.

Madison - Svenska med oss: Program som ger övning i svenska språkets olika delar

MG Specialundervisning - Läs & skriv och Hitta ord: I Läs & Skriv och Hitta Ord går det att välja mellan fast och automatisk tidsstyrning. Automatisk tidsstyrning innebär att programmet kontinuerligt granskar hur man klarat av att stava eller läsa de tre sist skrivna/lästa orden. Den som tragglar sig fram - har alla rätt men läser långsamt - skyndas på, exponeringstiden minskar. Den som däremot chansar sig fram - läser snabbt men har många fel - bromsas upp, exponeringstiden ökar. Man kan även välja om man önskar få övningsorden presenterade i slumpvis ordning. Felen i resultaten kan klassificeras efter feltyper.

Read & Catch Up/Proceed/ React: Övningar till läromedlen med samma namn för gymnasiet A och B-kurser i engelska

Seterra: Geography program covering the entire world with maps, quizzes, flags and exercises

Studera: Program för att träna svenska, bl.a. stavning, synonymer, grammatik och diagnoser

C. NÅGRA WEBBRESURSER

Talboks- och punktskriftsbiblioteket: TPB producerar och lånar ut litteratur på medier som är anpassade för personer med läshandikapp. Talböcker lånas ut via andra bibliotek och punktskrifts -böcker direkt till låntagare. www.tpb.se

Svensk TalTeknologi AB: Företag som specialiserade sig på området talidentifiering och talsynteser. Företaget säljer även produkter och utbildningar till personer med läs- och skrivsvårigheter. Produktsortimentet innehåller också ett flertal hjälpmedel för olika funktionshinder. www.svensktalteknologi.se/

Skoldatatek Västerbotten: Specialpedagogisk resurs för länets kommuner och skolor, som sprider kunskap om lärverktyg för läs- och skrivstöd. www.regionvasterbotten.se/mediacenter/index.php/pedagogik/skoldatatek/skoldatatek-vaesterbotten

Minbibliotek.se: Webbplatsen har samlat Umeåregionens biblioteksverksamhet under ett gemensamt tak. Erbjuder bl.a. talböcker producerade av TPB för personer som har någon typ av läshandikapp. Talböcker finns att låna på alla bibliotek i Umeåregionen. Biblioteken har DAISY-spelare att låna ut till den som inte har en egen. På Umeå stadsbibliotek finns dessutom hjälpmedlet AudioIndex med vars hjälp synskadade kan orientera sig bland hyllorna. www.minbibliotek.se/default.aspx?id=104554

/ Leif Edlund, VIVA Komvux

- VT 2011 -